



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ PRAVIENIŠKIŲ PATAISOS NAMUS-ATVIRAJĄ KOLONIJĄ

2019-11-04 Nr. 4D-2019/1-989
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2019-08-01 gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) atstovaujancio advokato A (toliau vadinama – Pareiškėjo atstovas) skundą dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau vadinama – Pravieniškių PN) pareigūnų veiksmų, galimai nepagrįstai naudojant specialiąsias priemones.

Seimo kontrolierių įstaigoje 2019-08-05 gautas paties Pareiškėjo skundas dėl tų pačių aplinkybių.

2. Pareiškėjas ir jo atstovas skunduose nurodė:

2.1. 2019-07-25 naktį pabudo nuo triukšmo ir nuteistųjų riksmų. Į visas gyvenamąsias patalpas ėjo kaukėti ir ginkluoti pareigūnai, kurie užėję į patalpas liepė nuteistiesiems gultis ant žemės, tada juos mušė, spardė, daužė lazdomis, naudojo „tazerius“. Vėliau liepė visiems eiti į kiemą, kur išrikiavo prie pastato sienos, įsakė plačiai išžergti kojas, iškelti prie sienos rankas ir stovėti. Taip išrikiuoti nuteistieji nuolat sulaukdavo smūgių, o stovėti turėjo apie tris-penktis valandas.

2.2. Vėliau visi pagal sąrašą buvo vedami pas slaugytoją. Slaugytojos kabinete nuteistųjų vėl laukė kaukėti ir ginkluoti pareigūnai bei dar vienas pareigūnas su vaizdo registratoriumi ir klausė, kokių kiekvienas turi nusiskundimų. Bijodami pareigūnų smurto, dauguma nuteistųjų teigė, kad neturi jokių nusiskundimų, nors kentė stiprius skausmus. Kai kurie nuteistieji pateko pas medikus kitą dieną, kur buvo apžiūrėti gydytojo ir sulaukė medicininės pagalbos, kiti medicininės pagalbos apskritai nesulaukė.

2.3. Visi nuteistieji gavo nuobaudas ir buvo patalpinti į kamerų tipo patalpas, nors nebuvo net paaiškinta, už ką yra baudžiami.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo skundą ir apsaugoti nuo pataisos namuose vartojamo smurto.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2019-08-16 raštu Nr. 4D-2019/1-1043/1042/1041/1040/1039/1038/1036/1035/1034/1033/1032/1006/986/989/996/997/987/1005/1007/1008/3D-2059 kreipėsi į Pravieniškių PN direktorių, prašydamas paaiškinti skunde nurodytas aplinkybes.

Pravieniškių PN 2019-09-09 raštu Nr. S-21825 ir 2019-09-11 raštu Nr. S-22108 Seimo

kontrolierių informavo, kad dėl 2019-07-24–2019-07-25 įvykių yra pradėtas ikiteisminis tyrimas ir prašomos informacijos pateikti negali, nes, vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso normomis, reikalingas ikiteisminiam tyrimui vadovaujančio prokuroro leidimas.

5. Seimo kontrolierius, vadovaujantis teisės aktų nuostatomis ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijomis, 2019-09-19 raštu Nr. 4D-2019/1-1043/1042/1041/1040/1039/1038/1036/1035/1034/1033/1032/1006/986/989/996/997/987/1005/1007/1008/1063/1065/1066/3D-2321 pakartotinai kreipėsi į Pravieniškių PN administraciją, prašydamas pataisos namų administraciją kreiptis į ikiteisminiam tyrimui vadovaujantį prokurorą dėl leidimo teikti informaciją Seimo kontrolieriui gavimo, o gavus leidimą pateikti visą Seimo kontrolieriaus prašomą pateikti informaciją.

Seimo kontrolierių įstaigoje 2019-10-08 gautas Kalėjimų departamento 2019-10-08 raštas Nr. 1S-2645, kuriame nurodyta, kad:

5.1. „Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūroje susipažinus su 2019-09-19 raštu Nr. 4D-2019/1-1043/1042/1041/1040/1039/1038/1036/1035/1034/1033/1032/1006/986/989/996/997/987/1005/1007/1008/1066/1065/1063/3D-2321 bei ikiteisminio tyrimo medžiaga <...> priimtas sprendimas leisti pateikti tik bendro pobūdžio informaciją apie nusikalstamos veikos įvykį, ikiteisminį tyrimą atliekančią instituciją, ikiteisminį tyrimą organizuojantį ir jam vadovaujantį prokurorą, nusikalstamos veikos padarymo vietą, laiką ir kitas aplinkybes, taip pat apibendrintą informaciją apie atliekamus tyrimo veiksmus, o būtent informuoti, kad 2019 m. rugpjūčio 7 d. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriuje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. <...>, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 138 str. 1 d., 228 str. 1 d. dėl to, kad 2019 m. liepos 24 d. apie 22.35 val. patikrinus Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiojo sektoriaus ryšio detekcijos sistemą ir nustatius, kad trečiajame korpusė esantys nuteistieji neteisėtai naudojami mobiliojo ryšio telefonais, buvo atlikinėjama neplaninė krata nuteistųjų gyvenamojoje patalpoje, kurios metu, kilus masiniam kitų būrių nepasitenkinimui, nuteistiesiems elgiantis agresyviai, daužant duris, langus, nevykdant teisėtų pareigūnų reikalavimų nusiraminti ir nutraukti neteisėtus veiksmus, neramumams suvaldyti 2019 m. liepos 25 d. apie 1.00 val. pasitelkti Viešojo saugumo tarnybos ir Kalėjimų departamento prevencinės grupės pareigūnai nuteistųjų atžvilgiu galimai neteisėtai naudodami specialiąsias priemones padarė nuteistiesiems nesunkius sveikatos sutrikdymus. Ikiteisminį tyrimą atlieka Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Imuniteto skyriaus vyriausioji specialistė E. P. Ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus prokurorė J. Č.“

5.2. Kalėjimų departamentas informavo, kad buvo gauti nuteistųjų prašymai, pareiškimai, skundai. „Ikiteisminio tyrimo metu visi asmenys, kurie kreipėsi dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo bus apklausiami liudytojais, esant pagrindui bus pripažinti nukentėjusiais, paskirti objektų tyrimai sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti. Taip pat yra renkama ir visa kita ikiteisminiam tyrimui reikšminga informacija. Šiuo metu pranešimas apie įtarimą dėl galimų nusikalstamų veikų padarymo, numatytų LR BK 228 str. 1 d., 138 str. 1 d., nėra niekam įteiktas.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

5 straipsnis. Teisėtumo principas – „1. Bausmės vykdymo pagrindas yra tik įsiteisėjęs apkaltinamasis Lietuvos Respublikos teismo nuosprendis. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ir Lietuvos Respublikos įstatymų numatytais atvejais bausmės vykdymo pagrindu yra užsienio valstybės teismo arba tarptautinės teisminės institucijos įsiteisėjęs apkaltinamasis nuosprendis (sprendimas). 2. Nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai. 3. Nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik

draudimas arba pareiga. Bausmės vykdymo institucija arba pareigūnas gali veikti tik įstatymų nustatytais būdais ir priemonėmis. Įstatymų nustatytus reikalavimus pažeidę pareigūnai atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus“;

12 straipsnis. Bendrosios nuteistųjų pareigos – „1. Nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių. 2. Nuteistieji privalo vykdyti bausmės vykdymo institucijos, įstaigos arba pareigūno nurodymus ir įsakymus. 3. Specialiųjų nuteistųjų pareigas nustato atskirų rūšių bausmių vykdymo tvarką ir sąlygas reglamentuojantys šio Kodekso skyriai“;

112 straipsnis. Pataisos įstaigų režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai – „1. Režimas – tai diferencijuotų laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygų ir šią bausmę atliekančių nuteistųjų elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai pataisos įstaigų režimo reikalavimai yra šie: būtinas nuteistųjų izoliavimas ir nuolatinė jų priežiūra; reikalavimas nuteistiesiems tiksliai ir nenukrypstamai atlikti savo pareigas; skirtingų laikymo sąlygų sudarymas atsižvelgiant į nuteistojo padaryto nusikaltimo pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo asmenybę ir elgesį bausmės atlikimo metu. 3. [...] Nuteistiesiems daroma krata. Nuteistojo asmens kratą daro tos pačios lyties pareigūnai. [...]“;

113 straipsnis. Pataisos įstaigų režimo užtikrinimo priemonės – „Pataisos įstaigų režimo užtikrinimo priemonės yra šios: pataisos įstaigų apsauga; teisės pažeidimų prevencija ir atskleidimas; įėjimo į pataisos įstaigas ir išėjimo iš jų tvarka; pataisos įstaigų vidaus tvarka; dienotvarkė; pataisos įstaigų administracijos veiksmai nuteistųjų badavimo arba atsisakymo dirbti ar vykdyti kitus administracijos įsakymus ir nurodymus atvejais arba nuteistųjų neteisėtų grupinių veiksmų, šiurkščiai pažeidžiančių pataisos įstaigos vidaus tvarką, atvejais“;

114 straipsnis. Pataisos įstaigų apsauga – „1. Pataisos įstaigų ir jose laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų apsaugą vykdo pataisos įstaigų pareigūnai. 2. Jeigu pataisos įstaigoje susidaro ypatinga situacija (nuteistųjų riaušių, grupinio pasipriešinimo pataisos įstaigos administracijai ar neteisėtų grupinių veiksmų, šiurkščiai pažeidžiančių pataisos įstaigos vidaus tvarką, įkaitų grobimo atvejais), tvarkai įstaigoje atkurti ir visuomenės saugumui užtikrinti gali būti pasitelkti Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų pareigūnai, taip pat Viešojo saugumo tarnybos ir policijos pareigūnai teisingumo ir vidaus reikalų ministrų nustatyta tvarka.“

7. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo:

12 straipsnis. Seimo kontrolierių tiriami skundai – „3. Seimo kontrolieriai taip pat netiria prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, tačiau tiria skundus dėl prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, pažeidžiančių žmogaus teises ir laisves“;

17 straipsnis. Atsisakymas nagrinėti skundą – „1. Seimo kontrolierius ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo skundo gavimo dienos priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, apie tai informuodamas pareiškėją, jeigu: [...] 5) dėl skundo dalyko yra priimtas procesinis sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą; 6) padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje. [...]. 4. Jeigu skundo tyrimo metu paaiškėja šio straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, skundo tyrimas nutraukiamas.“

Tyrimo išvados

8. Pareiškėjas skunde nurodė, kad 2019-07-25 nakties metu pabudo nuo triukšmo ir nuteistųjų riksmų. Į gyvenamąją patalpą atėjo kaukėti ir ginkluoti pareigūnai, liepė visiems nuteistiesiems gultis ant žemės, tada juos mušė, spardė, daužė lazdomis, naudojo „tazerius“. Vėliau liepė visiems eiti į kiemą, kur išrikiavo prie pastato sienos, liepė plačiai išžergti kojas, iškelti prie sienos rankas ir stovėti. Taip išrikiuoti nuteistieji nuolat sulaukdavo smūgių, o stovėti turėjo iki ryto. Nuvestas pas slaugytoją Pareiškėjas bijojo pasakyti, kurios vietos yra sumuštos ir kur skauda,

nes slaugytojos kabinete nuteistųjų vėl laukė kaukėti ir ginkluoti pareigūnai. Bijodamas pareigūnų smurto, jis teigė, kad neturi jokių nusiskundimų, nors kentė stiprius skausmus.

9. Pravieniškių PN administracija ir Kalėjimų departamentas Seimo kontrolierių informavo, kad 2019 m. liepos 24 d. apie 22.35 val., patikrinus Pravieniškių PN Trečiojo sektoriaus ryšio detekcijos sistemą ir nustatčius, kad Trečiajame korpuse esantys nuteistieji neteisėtai naudojami mobiliojo ryšio telefonais, buvo atliekama neplaninė krata nuteistųjų gyvenamojoje patalpoje, kurios metu, kilus masiniam kitų būrių nepasitenkinimui, nuteistiesiems elgiantis agresyviai, daužant duris, langus, nevykdant teisėtų pareigūnų reikalavimų nusiraminti ir nutraukti neteisėtus veiksmus, neramumams suvaldyti 2019 m. liepos 25 d. apie 1.00 val. pasitelkti Viešojo saugumo tarnybos ir Kalėjimų departamento prevencinės grupės pareigūnai nuteistųjų atžvilgiu galimai neteisėtai naudodami specialiąsias priemones padarė nuteistiesiems nesunkius sveikatos sutrikdymus.

Dėl minėtų įvykių pradėtas ikiteisminis tyrimas, ikiteisminį tyrimą atlieka Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Imuniteto skyriaus vyriausioji specialistė E. P., o ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus prokurorė.

10. Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnį, Seimo kontrolieriai netiria prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo.

Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 6 punktą, Seimo kontrolierius ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo skundo gavimo dienos priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, apie tai informuodamas pareiškėją, jeigu padaro išvadą, kad skundą tikslinga nagrinėti kitoje institucijoje ar įstaigoje. To paties straipsnio 4 dalyje numatyta, kad, jeigu skundo tyrimo metu paaiškėja šio straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, skundo tyrimas nutraukiamas.

11. Pareiškėjo skundo tyrimo metu nustatyta, kad dėl specialiųjų priemonių panaudojimo (2019-07-25 apie 1.00 val.) prieš nuteistuosius Pravieniškių PN yra pradėtas ikiteisminis tyrimas.

Pažymėtina, kad pagal Seimo kontrolierių įstatymą, skundo tyrimas nutraukiamas, jeigu yra priimtas procesinis sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad ikiteisminio tyrimo metu bus tiriamos ir Pareiškėjo skunde nurodytos aplinkybės, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, Pareiškėjui tikslinga kreiptis į ikiteisminį tyrimą atliekančias institucijas.

Įvertinus tyrimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaujantis pirmiau pacituotų teisės aktų nuostatomis, Pareiškėjo skundo tyrimas nutrauktinas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

12. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X ir jį atstovaujančio advokato A skundų dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos pareigūnų veiksmų galimai nepagrįstai naudojant specialiąsias priemones tyrimą nutraukti.

Seimo kontrolierių Augustiną Normantą pavaduojanti
Seimo kontrolierė

Milda Vainiutė